

sumnjajući u trajniju vrednost knjige koja počiva na rezolutnim hladnoratovskim vizijama. Viperman je u nizu radova pokazao kako se poređenjem i izjednačavanjem socijalizma i fašizma rasterećuju nacistički zločinci. Danas se fašizam pomera u pozadinu i potcenjuje upravo zahvaljujući snažnoj demonizaciji levice. Sredina se pomera udesno, kriteriji se menjaju, pa je danas biti desničar ili ekstremni desničar ne samo stvar salonske pomodnosti, nego i uslov prihvatanja u javnosti. Za prohodnost je dovoljno sporiti socijalističku prošlost kao laž, iluziju ili totalitarizam. Posle 1989, godine koja označava kraj epohe, svako istorijsko štivo koje želi da preživi vek mora pokušati da zauzme distancu prema ideološkim i političkim sukobima epohe. U današnjoj krizi to nije lako. Potrebno je više imaginacije i intelektualnog napora nego inače, a odmereno i hladno opredeljenje nije uvek smetnja objektivnosti. Danas je na Balkanu teško dopreti do hladne ocene socijalizma. Nije reč samo o naučnim ocenama, nego o političkoj kulturi koja se koleba između euforičnog prihvatanja i ne manje žešćeg demoniziranja političkih ideologija i vođa. U njoj su veliki i izgledi za prihvatanje isključive Fireove kritike socijalizma. A kada je u pitanju jugoslovenska misao o društvu, pisac ovih redova deli bojazan da je i ovde demonizacija socijalističke prošlosti *conditio sine qua non* trivijalizacije fašizma i normalizacije šovinizma i konfesionalnog konzervatizma. Premda to nisu bile Fireove namere, kod nas ga i zbog toga treba kritički čitati.

4. Rasprava oko "Crne knjige komunizma": društvenopolitička uslovljenost i teorijski sadržaj.

Novembra 1997, nekoliko dana pre osamdesete godišnjice Oktobra, u Parizu se pojavio obimni zbornik "Crna knjiga komunizma" (u daljim navodima CKK), marta 1998. izašlo je nemačko izdanje, a ubrzo i prevodi u još desetak zemalja u gotovo milionskom tiražu. U nekadašnjoj Jugoslaviji knjiga je objavljena u Sarajevu i Ljubljani. Pisci su četiri francuska istoričara, jedan češki i jedan poljski politikolog i dva nemačka teologa (koja su u nemačkom izdanju dodali deo o DDR-u). Bilans "velike komunističke iluzije" je 100 miliona mrtvih, pa je u poređenju sa fašizmom, koji je odneo 25 miliona (Courtois 1999, S, 27) komunizam mega zločin 20. veka. Statistika smrti je sledeća: Kina 65 miliona, SSSR 20 miliona, Severna Koreja i Kambodža – po 2 miliona, Istočna Evropa – milion, Latinska Amerika 150.000, Afrika 1,7 miliona, Avganistan 1,5 miliona ubijenih ili umrlih od gladi, a međunarodni komunistički pokreti i komunističke partije koje nisu bile na vlasti krive su za još desetak hiljada mrtvih (Courtois, S. 16). U knjizi je prikazan teror u SSSR-

u, evropskim socijalističkim državama, aktivnost Kominterne, a zatim komunistička praksa u Kini, Severnoj Koreji, Vijetnamu, Kambodži, tzv. Trećem svetu od Kube preko Mozambika do Avganistana. Redaktor zbornika pariski istoričar Stefan Kurtoa u uvodu (Courtois S. 13-44) tvrdi da je kod komunista nemilosrdna klasna borba primila crte genocida, a da se o žrtvama komunizma ćutalo zbog snažnog manipulativnog komunističkog antifašizma i otuda što je Aušvic zamaglio zločine komunizma. Teror je osnovna dimenzija savremenog komunizma zajednička svim komunističkim sistemima tokom njihovog postojanja (S. 15), "rasni" i "klasni genocid" su vrlo slični (S. 21), a komunistički režimi su sistematski koristili glad kao oružje (S. 21). Ove teze saradnici zbornika pokušali su da potkrepe opisom i zbrajanjem zločina komunista u pomenutim zemljama. Knjiga je posvećena preminulom Fireu koji je, kako stoji u posveti, nameravao da za nju napiše predgovor. Uticaj Firea ogleda se i u pokušaju većine pisaca priloga da socijalizam objasne u svetlu dugih istorijskih procesa kao vrhunac lokalnih autoritarnih tradicija političke kulture brutalnosti i samodržavlja. Vert (Werth) shvata